

*Савастєєва Оксана Миколаївна,
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліку і фінансів;
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ФУНКЦІОНАЛ І ПРИНЦИПИ

В умовах конкурентного і технологічно розвиненого світу бізнес-суб'єктам потрібно розвивати здатність до ефективної інтеграції у складне і волатильне середовище. Вироблення стратегічних рішень виступає ключовою основою результативності процесу досягнення забезпечення довгострокової конкурентоспроможності. Дієвість стратегічного управління знаходиться в прямій залежності від інформаційного забезпечення, яке застосовується при прийнятті рішень, і в зазначеному контексті саме управлінський облік займає основне місце, консолідуючи інструментарій аналітичної роботи щодо операційної діяльності, а також моделювання та прогнозування трендів.

Вважаємо вартої уваги думку про те, що інтерпретація сутності управлінського обліку у вузькому розумінні полягає у його визначенні як підсистеми цілісної облікової системи, в межах якої здійснюється збір, реєстрація і узагальнення інформації; водночас, в широкому сенсі управлінський облік – це система управління суб'єктом бізнесу, наявність якої означає реалізацію усього функціоналу управління, зокрема, планування, організацію, контроль, аналіз, прийняття та реалізацію рішень [1].

Втім, у науковому просторі відсутні єдині підходи щодо розуміння сутності управлінського обліку в якості підсистеми обліку, що ґрунтована на його концептуальних засадах із визначенням предмету, об'єктів та методів [2], [3], або в якості процесу вироблення управлінських рішень, що спирається на інформаційне підґрунття, яке, в свою чергу, створюється на основі забезпечення різних видів облікової діяльності, зокрема, оперативного, статистичного і фінансового обліку [4], [5].

Підтримуємо думку [6] щодо того, що під управлінським обліком потрібно розуміти специфічну інформаційну підсистему, орієнтовану перш за все на вирішення завдань стратегічного управління, яка формується бізнес-суб'єктами з метою контролю обсягу витрат операційної діяльності в розрізі центрів відповідальності і тих бізнес-процесів, що ними забезпечуються в режимі реального часу.

Водночас вважаємо, що актуальним та відповідним сучасним умовам є обґрунтування концепції управлінського обліку як самодостатньої інституції, в якій відбувається інтеграція інформаційних потоків, яка циркулює в межах оперативного, стратегічного, бухгалтерського і фінансового обліку. До того ж, саме управлінському обліку притаманна така характеристика, як здатність до

аккумуляції не тільки фактичної, а і прогнозованої інформації з метою прийняття ефективних управлінських рішень на основі структурованості сукупності обліково-аналітичних прийомів і процедур. Тобто, це система, що містить певний обсяг бухгалтерської інформаційної бази, методика її визнання, перегрупування, узагальнення та обробки, сформовану за принципом можливості максимальної імплементації в специфічні характеристики діяльності бізнес-суб'єкта, а також релевантності в контексті прийняття конкретних рішень.

Огляд існуючих трактувань сутності управлінського обліку продемонстрував, що уявлення багатьох авторів щодо цього трансформувалися з часом, що створює можливості проведення ретроспективно-еволюційного аналізу генезису управлінського обліку, який виявляє наявність кореляції між змінами в організації бізнесу та бізнес-середовища та трансформацією функціоналу і принципів управлінського обліку.

В свою чергу, концептуальні засади управлінського обліку визначають теоретичну основу для ефективного інтегрування даної облікової підсистеми в управлінський процес. *Так, основними концептами управлінського обліку виступають:*

- інтегрування в процес вироблення управлінських рішень, що передбачає наявність тісного зв'язку із процесами на рівні стратегічного, тактичного та оперативного управління;
- з'ясування трендів, отже увага має бути зосереджена на моделюванні і прогнозуванні;
- гнучкість та адаптивність, які передбачають оперативність реагування у відповідь на будь-які трансформації бізнес-середовища;
- конфіденційність даних з огляду на потребу в надійному захисті інформації і збереженні комерційної таємниці.

Загальновідомо, що до характерних рис саме управлінського обліку відноситься повна відсутність жорсткої регламентації порівняно із фінансовим обліком, що визначає адаптованість його методів до потреб визначеного суб'єкта бізнесу. Водночас, саме цей факт є основою для формування специфічного функціоналу управлінського обліку, який націлений на задоволення інформаційних потреб виключно внутрішніх користувачів, тобто суб'єктів управлінської системи, яка генерує рішення. Так, специфічний функціонал управлінського обліку в контексті забезпечення ефективного управління бізнес-суб'єктом представлений на рисунку 1.

Втім, ефективність специфічного функціоналу управлінського обліку як інструмента стратегічного управління визначається рівнем дотримання наступних принципів управлінського обліку:

- орієнтованість на потреби внутрішніх суб'єктів, отже інформація, яка акумулюється в межах управлінського обліку, призначена виключно для потреб менеджерів різних управлінських рівнів для вирішення завдань функціонування і розвитку бізнес-суб'єкта;

- конфіденційність з огляду на те, генерація стратегічно важливої інформації в межах управлінського обліку має бути надійно захищена від несанкціонованого доступу з метою збереження конкурентних переваг;
- стратегічна цільова спрямованість, яка визначена тим, що організація і функціонування управлінського обліку повинні слугувати досягненню пріоритетних стратегічних цілей бізнес-суб'єкта.

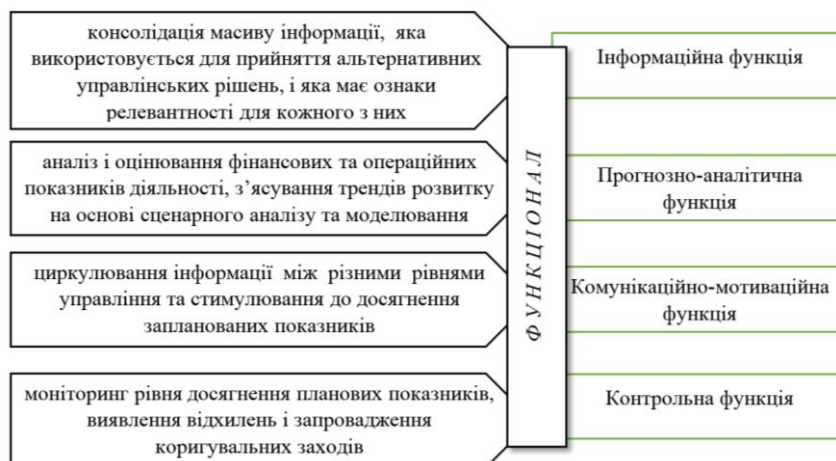

Рис. 1 Специфічний функціонал управлінського обліку як інструмента стратегічного управління

Джерело: сформовано автором

Підсумовуючи викладене вище та спираючись на результати попередніх досліджень даної тематики [7], [8], вважаємо за необхідне зазначити наступне.

Стратегічний контекст спеціалізує функціонал управлінського обліку, а також адаптивні можливості функціонування бізнес-суб'єктів в сучасному середовищі. Перспективними вбачаємо дослідження у сфері використання цифрового інструментарію для моделювання і координації превентивних дій з огляду на трансформацію особливостей сучасного бізнес-середовища.

Взаємозв'язок між специфічним функціоналом та принципами управлінського обліку втілюється у тому, що принципи визначають фундамент з метою правильного обрання адаптивних облікових інструментів в розрізі тих завдань, які потрібно вирішувати на кожному етапі життєвого циклу бізнес-суб'єкта. З огляду на це, неухильне дотримання принципів можна вважати ключовим фактором максимально ефективної реалізації специфічного функціоналу управлінського обліку з метою досягнення стратегічних параметрів розвитку, ресурсної оптимізації та зміцнення конкурентоспроможності. Іншими словами, специфічний функціонал управлінського обліку реалізується через дотримання принципів, які визначають його організацію і функціонування.

Список використаних джерел

1. Фоміна О.В. Концепція розвитку управлінського обліку в Україні : звіт про науково-дослідну роботу. 2018. URL: <http://surl.li/qllepy>

2. Мошковська О. Управлінський облік як бізнес-процес молокопереробного підприємства. Галицький економічний вісник. 2021. Т. 69. №2. С. 76–82.

3. Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Цегельник Н. І. Управлінський облік: підручник. Житомир : ПП “Рута”, 2015. 632 с.

4. Ясінська А. Теоретико-концептуальні аспекти впровадження управлінського обліку на підприємствах логістики. Економіка та суспільство, 2024. № 67. URL: <http://surl.li/lqeybu>

5. Задорожний З.-М. В., Муравський В. В., Семанюк В. З., Омецінська І. Я. Управлінський облік: навч. посіб. Тернопіль : ВПЦ «Університетська думка», 2023. 293 с.

6. Пушкар М. Р. Інформаційне поле управлінського обліку: дис. ... доктора філософії : 071. Тернопіль. 2024. 250 с.

7. Савастєєва О.М., Бутенко В.В. Управлінський облік і аналіз соціальних витрат як складова корпоративної соціальної відповідальності. Актуальні проблеми економічних наук. 2025. № 12. DOI: 10.5281/zenodo.16526491

8. Савастєєва, О. М. (2025). Фінансовий аналіз та прогнозування в системі управлінського обліку бізнес-суб'єкта. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління*, 24(1(59)), 95–107. DOI: 10.18524/2413-9998.2025.1(59).333224